

Asia: VN/4165/2022

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi rakennetun ympäristön tietojärjestelmästä ja maankäyttö- ja rakennuslain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset huomionne rakennetun ympäristön tietojärjestelmästä annettavasta laista.

Pohjois-Savon liiton alueidenkäytön päävastuualue kannattaa periaatteessa rakennetun ympäristön tietojärjestelmän toteuttamista. Lain valmistelun tavoitteet, kuten rakennetun ympäristön tietojen saatavuuden edistäminen, ovat hyviä ja kannatettavia.

Tietojärjestelmään tallennetaan esitysluonnoksen mukaan tietoja kaavoista eri vaiheissa. Järjestelmään liitettävissä julkisissa tietopalveluissa ja rajapinnoissa on varmistettava, että tiedon käyttäjälle ei jää epäselväksi missä kaavaprosessin vaiheessa yksittäinen kaava on, ja että lainvoimainen ja vireillä oleva aineisto voidaan selkeästi erottaa.

Digitaalisten tietosisältöjen kehittäminen on tietoyhteiskunnan kehittymiselle tärkeä asia. Maakuntien liitot ovat kehittäneet maakuntakaavoituksen yhtenäistä tietomallia HAME-prosessissa, joka osaltaan vastaa lakiesityksen tavoitteisiin.

Lakiluonnoksen mukaan kunnat ja maakunnan liitot siirtäisivät aineistot jatkossa viivytyksettä valtakunnalliseen tietojärjestelmään. Arvioitaessa tietojen tallentamisen aikataulua on välttämätöntä ottaa huomioon kuntien ja maakuntien liittojen erilaiset valmiudet ja resurssit aineistojen siirtämiseen järjestelmään.

Tietomallimuotoisen kaavan luettavuus on avainasemassa, kun määritellään kaavan esittämistapaa. Lakiin tulee kirjata, että kaavan tietosisältö esitetään myös käyttäjälle ymmärrettävässä, ihmisluettavassa muodossa, ei vain koneluettavassa muodossa.

Yleiset huomionne maankäyttö- ja rakennuslakiin esitetyistä muutoksista.

Maankäyttö- ja rakennuslain muutoksilla mahdollistetaan mm. kaavoituksen digitalisaatiokehityksen jatkuminen ja kaavatiedon tallentaminen valtakunnalliseen tietojärjestelmään. Tämä on hyvä kehityssuunta.

Lakiin kirjattu vaatimus kaavakohteiden ja -määräyksien valtakunnallisesta vakiomuotoisuudesta on kunnianhimoinen tavoite. Maakuntien liittojen käytössä olevan yhtenäisen HAME-tietomallin työstämisessä tätä tavoitetta kohti on pyritty jo useiden vuosien ajan. Pyrkimys kaavojen vakiomuotoisuuteen saattaa asettaa suuria haasteita itse maankäytön suunnittelulle, jos järjestelmästä tulee liian jäykkä tai kaavakohde-/ kaavamääräyskokoelma ei pysy suunnittelutarpeiden mukana.

Alueiden erityistarpeet kaavoituksessa tulee ottaa huomioon yhtenäistämistä suunniteltaessa. Suunnittelun täytyy jatkossakin perustua suunnitteluympäristön tarpeisiin. Tulee huolehtia siis siitä, ettei Rakennetun ympäristön tietojärjestelmä tai kaavamääräyskokoelma rajoita tai ohjaa suunnittelua, vaan toimii laadukkaana alueidenkäytön suunnittelun mahdollistajana. Maakunnat, kuten kunnatkin, ovat erilaisia ja maankäytön ohjaustarpeet poikkeavat toisistaan suuresti maan eri alueilla niin sisällön kuin esim. tarkastelumittakaavojen osalta. Myös tulevaisuudessa maakuntakaavat tulee voida laatia maakunnalliset tarpeet ja ominaispiirteet tunnistaen.

Valmisteltaessa valtakunnallisesti yhtenäistä esittämistapaa tulee huomioida esittämistapojen joustavuus ja yleispiirteisyys, kokoelman jatkuva ylläpito ja päivittäminen, jotta mahdolliset tulevaisuuden kaavoitustarpeet ja alueelliset erityispiirteet ovat mahdollisia huomioida kaavoituksessa riittävän monipuolisesti.

Esitysluonnoksessa todetaan, että maakuntakaavat sisältävät usein sanallisia suunnittelu-, rakentamis- ja suojelumääräyksiä, joiden esittäminen kartalla ei ole tarkoituksenmukaista. Kaikkien kaavakohteiden tai kaava-alueen maankäyttöä ohjaavien tietojen tulisi olla näkyvillä ja saatavilla yhtäläisesti, jotta saatavilla olevien tietojen hyödyntäminen on sujuvaa ja väärintulkinnan mahdollisuus vähenee.

Pohjois-Savon liiton aluesuunnittelun pää vastuualue esittää muutamia korjauksia huomioon otettavaksi. Maankäyttö- ja rakennuslain muutoksen luonnoksen 29 §:n otsikosta tulee poistaa sana sisältö (Maakuntakaavan sisältö ja esitystapa po. Maakuntakaavan esitystapa), sillä maakuntakaavan sisällöstä säädetään nykyisen maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:ssä. Jatkotyössä tulee huomioida, että maankäyttö- ja rakennusasetuksen 9 §:ssä säädetään myös maakuntakaavan esitystavasta.

Yleiset huomionne koko esitysluonnoksesta.

Lakiesitysluonnosta koskevan lausuntopyynnön ajoittaminen kesälomakauteen ei ole hyvän hallintotavan mukaista. Rakennetun ympäristön tietojärjestelmälain lausuntopyyntö saatettiin tiedoksi 17.6.2022 ja Ympäristöministeriö järjesti kuulemistilaisuuden 20.6.2022. Lausuntoaika päättyy 12.8.2022 mennessä. Pohjois-Savon liiton lausunto on valmisteltu asiantuntijalausuntona aluesuunnittelun päävastuualueella. Maakuntahallitukselle se menee tiedoksi lausuntoajan päättymisen jälkeen.

Lakiluonnoksen jatkovalmistelun kannalta olisi ollut hyödyllistä ajoittaa lausuntoaika siten, että lausuntojen valmisteluun olisi ollut riittävästi aikaa lomakauden ulkopuolella. Koska RYTY-laki toteutuessaan lisää kuntien tehtäviä, aiheuttaa kustannuksia ja edellyttää osaamista, jota etenkin pienissä kunnissa ei välttämättä ole entuudestaan, olisi lausuntoja pitänyt olla mahdollista käsitellä maakuntien liittojen ja kuntien päätöksentekokelemissä. Nyt toteutetulla kuulemisaikataululla tämä ei ole ollut mahdollista, kuten lausuntopalveluun jätetystä palautteesta voi päätellä. Kuulemisaika olisi tullut ulottaa vähintään elokuun 2022 loppuun saakka.

Esitysluonnoksen kappaleessa kolme todetaan, että tiedon käyttösäännöillä ja luokittelulla voidaan nykyistä paremmin ennaltaehkäistä kansallisen turvallisuuden kannalta herkän tiedon päätymistä alueidenkäytön suunnitteluprosessiin. Pohjois-Savon liiton aluesuunnittelun mielestä kaavoitusviranomaisilla tulee olla pääsy tarpeellisilta osin kansallisen turvallisuuden kannalta herkkään tietoon ja mahdollisuus ottaa ko. tieto huomioon alueidenkäytön suunnitteluprosessissa. Julkisuuteen kansallisen turvallisuuden kannalta herkän tiedon päätymistä on syytä ennaltaehkäistä.

Rakennetun ympäristön tietojärjestelmästä annettava laki

Ovatko ehdotetun lain 5 §:ssä mainitut alueidenkäytöstä tallennettavat tiedot mielestänne kattavat?

-

Huomionne ehdotetun lain 13 §:ssä mainituista julkisessa tietopalvelussa jaettavista tiedoista.

-

Huomionne ehdotetun lain 14 §:n perusteella muulle kuin viranomaiselle teknisen rajapinnan avulla luovutettavista tiedoista (luonnos valtioneuvoston asetuksesta).

-

Muut huomiot

Huomionne koko esitysluonnoksen vaikutusarvioinneista.

Lakiesitysluonnoksen vaikutustenarvioinnissa rakennetun ympäristön tietojärjestelmän käyttöönoton konkreettiset vaikutukset keskeisille toimijoille, eli tietojärjestelmään tietoa tuottaville maakuntien liitoille ja kunnille, ovat jääneet epäselviksi. Vaikutustenarvioinnin mukaan kunnilta arvioidaan säästyvän aikaa, kun kaavaotteiden asiakkaille toimittaminen jäisi pois asiakkaiden hyödyntäessä rakennetun ympäristön tietomallia. Tietomalli ei kuitenkaan korvaa asiakasneuvontaa ja kaavojen tulkintaa ja siksi aikasäästö tuntuu epärealistiselta.

Kuntien osalta muutokset tulevat olemaan merkittäviä. Ympäristöministeriön valmistelun mukaisella RYTJ-lainsäädännöllä maakuntien liitoille ja kunnille jäisivät kaikki tietojärjestelmän käyttöön liittyvät kustannukset, mutta esim. kuntien maksutulot luovutettavista tiedoista siirtyisivät valtiolle. Myös tietojärjestelmään liittymisestä ja toimintatapojen muutoksesta aiheutuvat kustannukset maakuntien liitoille ja etenkin kunnille voivat olla huomattavia. Kustannukset tuleekin selvittää ja korvata täysimääräisesti.

On erittäin tärkeää, että lainsäädännön uudistamisessa vältetään lisäresursseja edellyttävän viranomaistyön ja -veloitteiden lisäämistä. Olisi hyvä tunnistaa myös nykyisin nähtävissä oleva tosiasia, ettei kaikkiiin kuntiin riitä osaavaa työvoimaa. Kaavakonsulttienkaan resurssit eivät riitä, jos tarve kaava-aineistojen laadun ja ylläpidon kehittämiseen tulee kaikille kunnille samaan aikaan ja liian lyhyellä siirtymäajalla.

Muut mahdolliset huomionne esitysluonnoksesta?

-

Kajan Irma
Pohjois-Savon liitto - Alueidenkäyttö, Annaelina Isola